

faran för omstörtning genom våld utifrån är faran för omstörtning inifrån genom att man successivt nöter sönder och förstör själva grundvalarna för vår frihet." Archibald MacLeish uttrycker en dominerande opinion bland Amerikas intellektuella då han i novemberhäftet av The Atlantic instämmer. "Den enda idé som kan triumfera över polisstatens uppfattning att sanningen redan är funnen en gång för alla och att den därför har rätt att härska genom makt är den amerikanska grundsatsen att en människa har rätt att själv finna sanningen."

D • N
30/12 1951

Kritiker av samregering

Statssekreteraren och doktorn i statskunskap Ragnar Edenman har i Tiden publicerat en artikel till försvar för den traditionella parlamentarismen. Den kritik av tanken på en permanent samlingsregering, en samregering, som här framlägges är klartänt och värd beaktande. Svagheter, den avgörande svagheter, i framställningen ligger däri att författaren alltför mycket arbetar med föreställningar om en idealisk parlamentarism — i stället för att betrakta den parlamentarism som verkligen existerar — och att han förbiser att samregeringen kommer att medföra en förändring i vårt politiska klimat, inte bara en teknisk omläggning.

Demokratin förutsätter strider, men strider av måttlig skärpa; därför kan det likaväl sägas att demokratin förutsätter gemenskap. Vår nuvarande parlamentarism premierar striden. Det gäller för partierna att finna blottor och fel, att framhäva skiljelinjer, att stimulera och utnyttja missnöjet, att till varje pris hitta särmeningar. I en rad länder, och inte minst hos oss, har emellertid de mera principiella, folkopinionen genomskärande motsättningarna begränsats till ett minimum. Vi är eniga om statskicket, om försvaret, om socialpolitiken. Frågorna i förgrunden är alldeles övervägande specialproblem, mera lämpade för expertbehandling än för folklig agitation. Partierna söker inte realisera program, tvärtom jagar de efter konkreta ståndpunkter i aktuella ämnen. Våra partiledare är inte bärare av skilda samhällsperspektiv; i viss mån är de befullmäktigade ombud för vissa socialgrupper utan bestämda mandat för handlandet; framför allt är de oroliga sökare efter varandras svagheter och efter sakligt acceptabla och taktiskt användbara åsikter för ögonblicket. Detta är på visst sätt i sin ordning, ett bevis på att vår demokrati hunnit långt i utjämning och stabilitet. Men parlamentarismen i dess gamla form medför att konflikter skapas eller förstoras, att en stor del av väljarna och folkrepresentanterna berövas inflytande på regeringsarbetet — den centrala politiska verksamheten —, att debatten koncentreras kring

specialiteter och inte kring de stora, allmänna och för alla tillgängliga frågor som ligger utanför partiernas maktkamp. Här ligger det centrala motivet för samregeringen som institution.

Men, skriver hr Edenman, hur skall det gå utan en opposition i riksdagen? Det blir ingen ordentlig debatt, ingen möjlighet att ändra förslagen, ingen utsikt att störta regeringen; om mot förmodan en regering bleve störtad genom riksdagsbeslut, skulle blott en ämbetsmannaregering vara att tillgripa. De sistnämnda erinringarna behöver sannerligen

inte oro oss. Tror någon att en vanlig majoritetsregering kan störas av riksdagen; nej, naturligtvis inte, och på den punkten medför alltså inte en samregering någon ändring i situationen. Vad debatt och ändringsförslag beträffar kan det antas att den enskilde riksdagsmannen får större frihet under en samregering än nu. Partilinjerna, både i parlament och press, blir mindre väsentliga; man kan kritisera och ändra just därför att problemet om regeringsinnehavet inte längre tystar den självständiga reflexionen. För riksdagsmannen likaväl som för publicisten blir inte det centrala att angripa eller försvara ett parti, utan att framföra synpunkter i sak.

Hur skall då en samregering arbeta? Blir det inte ständiga reservationer, en stämning av misstroende och inbördes bevakning, konflikter inom regeringen som måste framföras i riksdagen? Jo, säkert kommer sådana olägenheter och svårigheter att uppstå. Men då de tillmätts stor betydelse förbiser man att själva samarbetet, det som en princip uppfattade samarbetet, kommer att medföra en ändrad attityd hos de personer det gäller. I dessa dagar vill hr Erlander och Hedlund komma överens, medan de förut sökte strid; låt hr Hjalmarson och Ohlin utöka kretsen, och samförståndsviljan vinner ytterligare terräng. Det är givet att resultatet ofta måste bli kompromisser, inte en självfallen enighet. Men det är just kompromissen som är demokratins arbetsform, som säkrar en viss grad av inflytande för alla. Och då flertalet av de frågor som nu genom parlamentarismens tvång blir partiskiljande stridsfrågor är långt mera teknisk- och avvägningsfrågor än principiellt färgade, blir dylika kompromisser föga påkostade för parterna.

I Schweiz har samregerings-systemet tillämpats sedan årtionden, med en framgång som erkänns av alla. Hr Edenmans försök att komma från detta faktum är inte lyckat. De geografiska och historiska förutsättningarna är andra i Schweiz, säger han. Ja, men vad sätt skulle skillnaderna vara av betydelse på denna punkt? Hänvisningen till kantonala självstyrelsen är inte; det schweiziska författningen har så betydande komponenter att en jämförelse med vårt är helt naturlig. Det röstningsinstitutet vilket

30/12

i Schweiz borde komplettera samregeringens principer förklarar omöjligt i Sverige utan en antydning till sakskäl; "den som skriver dessa rader" — sådan är hr Edenmans enkla argumentation — "har under alla förhållanden svårt att tro att vi under överskådlig tid skulle vare sig acceptera eller anse oss mogna för ett folkomröstningsinstitut efter schweiziskt mönster." Varför skulle vi år 1951 sakna mogenhet för en reform som i Schweiz genomfördes år 1874? Underligt nog uppges i detta sammanhang att "ett tjugotal omröstningar per år är ingen ovanlighet i Schweiz"; i själva verket har det totala antalet omröstningar i förbundsstaten — och det är om dessa det här är fråga — under tiden 1939—1950 varit 27, och 3 à 4 omröstningar om året är maximum.

Däremot har hr Edenman säkert rätt i att en samregering är svår att genomföra i vårt land. Dess förutsättning är att partierna offerar chanser för tillfället för att på lång sikt

skapa en bättre styrelse, att de frivilligt väljer ett samarbete med kompromisser och eftergifter i stället för makten och maktkampen. För det socialdemokratiska partiet, som så länge varit styrande, är offret större än för de andra; att högern och folkpartiet vill ha samregering behöver inte vara uttryck för annat än önskan att få större inflytande. Ett försvagande av det största partiets maktställning framstår därför som en förutsättning för denna reform av demokratin.

30/12

Sveriges FN-insats i den tyska frågan

berörs i Economist. Många i FN betvivlade, förklarar det, att västmaktsförslaget om en undersökningskommission rörande fria val var av praktiskt värde; man ansåg det omöjligt att få något gjort i saken. Men Sveriges förslag om att helt enkelt skicka frågan till ockupationsmakterna var än mera illusoriskt. "Ytligt sett kan det te sig förnuftigt, men i realiteten är det ännu mera meningslöst än västförslaget, eftersom det inte finns någon anledning att anta att fyrmaktskonversationerna om Tyskland skulle vara mera framgångsrika nu än de varit i det förflutna." Svenskarna måste "ha fått hela saken om bakfoten för att inte begripa vad Adenauer och västmakterna menade med sitt förslag". En vägran från rysk sida att släppa in kommissionen i östzonen måste vara till nytta "genom att skingra en del naiva människors illusioner och klart fastslå ännu ett kommunistiskt bedrägeri".

Economist har som så ofta slagit huvudet på spiken. De citerade raderna pulveriserar hela den svenska utrikesledningens fraseologi.

30/12

Artikeln om Sverige i tidskriften Time

gör, läst i sin helhet, ett ännu sämre intryck än i de sammanfattningar vi förut fått genom telegram. Det finns knappast några korrekta sakuppgifter i framställningen, och de allmänna reflexionerna om att vi har det så bra att livet blir tråkigt osv. är naiva eller larviga. Artikelförfattaren, som är en av tidningens elva "senior editors", har inte ens tagit reda på hur vårt restriktionssystem är beskaffat — ett område där även snabbresenärer brukar förvärva en viss sakkunskap. Det skadar en stor tidskrifts anseende att publicera så undermåliga ting; varje läsare frågar sig ovillkorligen om avlägsna länder, som kan väntas vara obekanta för flertalet läsare, ofta behandlas lika slarvigt och tanklöst.